

مجله‌ی علمی مطالعات ادبیات کودک دانشگاه شیراز
سال دهم، شماره‌ی دوم، پاییز و زمستان ۹۸ (پیاپی ۲۰)، صص ۴۰-۲۱

بررسی سلیقه و میزان اقبال نوجوانان مدارس متوسطه‌ی اول شهر شیراز به آثار داستانی

لیلا دهقانی*

دانشگاه شیراز

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی نظر و سلیقه‌ی نوجوانان به آثار داستانی، با رویکرد کمی و از طریق پرسش‌نامه‌ی محقق‌ساخته انجام شده است. نمونه آماری شامل ۴۸۴ نوجوان پایه هفتم و هشتم (۲۴۳ نوجوان دختر و ۲۴۱ نوجوان پسر) است که به‌صورت تصادفی از مدارس چهار ناحیه‌ی آموزش و پرورش شیراز انتخاب شده‌اند. تحلیل یافته‌ها با استفاده از روش‌های آمار توصیفی نشان می‌دهد ۷۱/۶٪ دختران و ۴۵/۲٪ پسران داستان می‌خوانند. رمان‌ها و داستان‌های بلند در مقایسه با داستان‌های کوتاه، داستانک و دیگر گونه‌ها محبوبیت بیشتری دارند. مهم‌ترین منبع تأمین کتاب‌های داستان برای نوجوانان پسر و دختر، خرید کتاب و سپس مطالعه‌ی اینترنتی است. محبوب‌ترین نوع داستان در میان همه‌ی نوجوانان داستان‌های واقع‌گرا و پس از آن فانتزی‌ها هستند. دختران بیشتر طرفدار موضوعات عشقی عاطفی و پسران بیشتر متمایل به خواندن موضوعات پلیسی‌جنایی‌اند. گرچه در انتخاب لحن و فضای داستان بین دختران و پسران نوجوان اختلافاتی وجود دارد، در مجموع داستان‌های ماجراجویانه و ترسناک بیشترین طرفدار را دارند. مقایسه‌ی ترجیحات نوجوانان در انتخاب گونه و موضوع داستان و نیز مقایسه‌ی جذاب‌ترین داستان‌های خوانده‌شده با کتاب‌های منتخب شورای کتاب کودک در سال‌های ۸۸ تا ۹۰ حاکی از فاصله‌ی نشر با سلیقه و انتخاب نوجوانان است.

واژه‌های کلیدی: ادبیات داستانی، مخاطب‌محوری، نوجوان.

۱. مقدمه

در ایران از گذشته ادبیات پایه‌ی اساسی تمدن دیرپایی است که در طول هزاره‌ها و سده‌ها از فرهنگ و سلوک مردمان عصر خویش شکل یافته و سپس آن را شکل

* کارشناس ارشد ادبیات کودک و نوجوان ldehghani898@gmail.com

بخشیده است. اگرچه این ادبیات بیشتر برای بزرگسالان نوشته می‌شده است، همواره قسمت‌هایی از آن را کودکان و نوجوانان نیز استفاده می‌کرده‌اند، خواه به قصد تعلیم و خواه از جنبه‌ی سرگرمی. در حال حاضر چاپ داستان‌های نوجوان، چه تألیفی و چه ترجمه، گسترش زیادی یافته است و داستان‌ها در گونه‌ها و موضوعات گوناگون به مخاطبان عرضه می‌شود. هم‌زمان انجام نقدهای متنوع و از زوایای گوناگون، شناخت و اشراف بر آثار را ممکن می‌سازد و به بهبود آن‌ها می‌انجامد؛ باوجوداین از آثار داستانی نوجوان به شرطی مخاطبان هدف استقبال می‌کنند که پاسخ‌گوی نیازها و سلیق آن‌ها باشد. شناخت دقیق و به‌روز این نیازها و سلیق تنها به‌وسیله ارتباط مستقیم با نوجوانان و کندوکاو تمایلات آن‌ها میسر است. نبود پژوهش‌های مخاطب‌محور که با مراجعه‌ی مستقیم به نوجوانان به بررسی علایق و دیدگاه‌های آنان در ارتباط با داستان‌خوانی پرداخته باشد در ایران کاملاً مشهود است. پژوهش پیش‌رو با تأکید بر اهمیت مخاطبان در خلق آثار، وارد عرصه‌ای شده که پیش‌ازاین در ایران به آن توجه نشده است تا از طریق ارتباط مستقیم با مخاطب نوجوان و آگاهی از شرایط و نیازها و خواسته‌های او نه‌تنها به نویسندگان در خلق آثار پسند نوجوانان کمک کند، بلکه مراکز نشر را در انتشار و افزایش تیراژ این‌گونه آثار یاری دهد. این پژوهش همچنین با مقایسه‌ی سلیقه و انتخاب نوجوانان، با کتاب‌های داستان نوجوان منتخب شورای کتاب کودک سعی در ترسیم فضای واقعی داستان‌خوانی در میان این گروه سنی دارد. پرسش‌های اساسی پژوهش که با مراجعه مستقیم به نوجوانان و با ابزار پرسش‌نامه پاسخ آن‌ها جست‌وجو شده است، به شرح زیر است:

۱. چند درصد از نوجوانان پسر و دختر کتاب‌های داستان می‌خوانند؟
۲. سلیقه و ترجیحات خوانندگان نوجوان (پسر و دختر) کتاب‌های داستان چگونه است؟
۳. آیا میان علایق و انتخاب نوجوانان این پژوهش و کتاب‌های داستان مناسب نوجوانان موجود در بازار، تناسب و هم‌خوانی وجود دارد؟

۲. پیشینه‌ی تحقیق

گریوا (Griva) و همکارانش (۲۰۱۲) با تحقیق روی ۴۰۵ دانش‌آموز پایه پنجم و ششم مدارس ابتدایی استرالیا با میانگین سنی ۱۱ سال و ۲ ماه نشان دادند دخترها بیشتر علاقه‌مند به خواندن داستان‌هایی درباره‌ی روابط انسان‌ها و پسرها بیشتر علاقه‌مند به

خواندن داستان‌های اکشن و تصویری (کمیک) هستند.

هاوارد (Howard) (۲۰۱۱) در پژوهشی به اهمیت لذت خواندن در نوجوانان کانادایی پرداخت و با بررسی مطالعات پیشین نشان داد خواندن برای کسب لذت در سنین ۱۲ تا ۱۳ سالگی افزایش می‌یابد؛ درحالی‌که در سنین ۱۳ تا ۱۵ سالگی خواندن برای لذت کاهش می‌یابد.

باچر (Bucher) و مایننگ (Manning) (۲۰۰۶) به این نتیجه رسیدند که پسرها داستان‌های ماجراجویی، مطالب ورزشی، داستان‌های علمی و اسرارآمیز را ترجیح می‌دهند، درحالی‌که دخترها رمان‌ها و داستان‌های عشقی و اسرارآمیز می‌خوانند.

نتایج تحقیق کلارک (clark) و فوستر (Foster) (۲۰۰۵) بر هشت‌هزار دانش‌آموز مدارس ابتدایی و متوسطه انگلیس، حاکی است دختران نگرش بهتری به خواندن دارند و بیشتر از پسران می‌خوانند. در انتخاب داستان‌ها، داستان‌های ماجراجویی و کم‌دی و ترسناک ترجیحات اول تا سوم بودند.

منوئل (Manuel) و رابینسون (Robinson) (۲۰۰۳) در تحقیقی پیمایشی در زمینه‌ی جنسیت و تکالیف خواندن روی نوجوانان ۱۲ و ۱۵ ساله استرالیایی از طریق پرسش‌نامه به این نتایج دست‌یافت‌اند: در گروه پسرها داستان‌های پلیسی‌جنایی، داستان‌های علمی و بیوگرافی‌ها و داستان‌های کلاسیک، به ترتیب در صدر قرار داشتند و در گروه دخترها داستان‌های کلاسیک و داستان‌های عشقی در صدر بودند؛ اما وقتی از نوجوانان خواسته شد کتاب‌های محبوب خود را نام ببرند گونه‌های ماجراجویی، اسرارآمیز و فانتزی در هر دو گروه پسران و دختران محبوبیت داشت و برای دختران این محبوبیت با محبوبیت عاشقانه‌های سنتی برابری می‌کرد.

طبق گزارش مرکز هدایت خانواده نستله (Nestle Family Monitoring) (۲۰۰۳) که با پژوهش روی نوجوانان انگلیسی در محدوده سنی ۱۱ تا ۱۸ سال ارائه شد، داستان‌های محبوب نوجوانان، فانتزی‌ها و داستان‌های طنز هستند. دخترها بیشتر از پسرها می‌خوانند. علاقه‌ی اغلب دخترها به موضوعات ترسناک برای این تحقیق غافل‌گیرکننده بوده است.

علی‌شاهرودی (۱۳۹۲) در پژوهشی کتاب‌هایی را که نوجوانان شهر تهران در سال‌های ۸۱ و ۸۲ از آن‌ها استقبال کرده‌اند، بررسی کرد. پس از بررسی ۱۰۳ عنوان کتاب که از نظر فروش و امانت بیشترین فراوانی را داشتند، آن‌ها را این‌گونه دسته‌بندی

می‌کند: ۴۷ عنوان دانستنی، ۲۳ عنوان داستان فانتزی، ۱۴ عنوان قصه، ۱۱ عنوان داستان واقعی و ۸ عنوان شعر. بیشترین شخصیت‌ها در هر سه نوع قصه، واقع‌گرا و فانتزی، مذکر و کمترین در داستان‌های واقع‌گرا و قصه‌ها، مؤنث و در فانتزی‌ها به مقدار مساوی اشیا و پری و گیاه است. موضوع‌های استفاده‌شده در قصه‌ها، اخلاقی، در داستان‌های واقع‌گرا، اجتماعی و در داستان‌های فانتزی نیز اجتماعی است.

حاجی‌نصرالله (۱۳۹۱) در ارائه‌ی گزارش وضعیت ادبیات کودک و نوجوان مربوط به سال ۱۳۹۰ می‌نویسد: «مقایسه‌ی آثار بررسی‌شده در حوزه داستان-تألیف با حوزه داستان-ترجمه نشان‌دهنده‌ی فاصله‌ی عمیق و تفاوت فاحش بین تألیف و ترجمه هم از جنبه‌ی کمی و هم کیفی است» (حاجی‌نصرالله، ۱۳۹۱).

تحقیقات خارجی گسترده‌ای در طول سالیان گذشته روی عادات خواندن نوجوانان، علایق و سلیق آن‌ها در انتخاب موضوع‌های خواندن، میزان علاقه‌مندی آن‌ها به داستان‌خوانی و گونه‌ها و موضوع‌های داستانی انجام شده است. وجه اشتراک این تحقیقات تمایل بیشتر دختران به خواندن و محبوبیت داستان‌های عاشقانه و فانتزی و ماجرای است. در پیشینه‌ی فارسی چنان‌که مشهود است تحقیق دیگری به سبک پژوهش حاضر انجام نشده و فقط جمع‌آوری اطلاعات از کتابخانه‌ها یا بررسی کتاب‌های منتشرشده مدنظر بوده است. این پژوهش نه‌تنها به‌طور مستقیم به سراغ مخاطبان نوجوان آثار داستانی رفته است، بلکه سعی کرده به جنبه‌ها و زوایای گوناگون داستان‌خوانی از قبیل منابع تهیه‌ی داستان‌ها، سلیقه و ترجیح مخاطبان نوجوان در انتخاب داستان‌ها و نیز مقایسه آن‌ها با وضعیت نشر بپردازد.

۳. روش پژوهش

این پژوهش با رویکرد کمی (Quantitative) انجام شده و کاری پیمایشی است. جامعه‌ی آماری مطالعه‌شده، نوجوانان دختر و پسر مدارس دولتی و غیرانتفاعی متوسطه اول شهر شیراز (۱۳ و ۱۴ ساله) است. به این صورت که ابتدا از هر یک از چهار ناحیه‌ی آموزش‌وپرورش شیراز دو مدرسه‌ی متوسطه‌ی اول، یکی پسرانه و یکی دخترانه، به‌طور تصادفی انتخاب شده‌اند؛ سپس از هر مدرسه یک کلاس پایه هفتم و یک کلاس پایه هشتم در تحقیق شرکت داده شدند. کل نوجوانان شرکت‌کننده در پژوهش شامل ۴۸۴ دانش‌آموز دختر و پسر بودند. بازه‌ی زمانی جمع‌آوری داده‌ها مهرماه تا اسفندماه ۱۳۹۴ است. ابزار

پژوهش برای جمع‌آوری داده‌ها، پرسش‌نامه است. این پرسش‌نامه را که «ترجیحات داستان‌خوانی» نام دارد، محقق بر اساس پرسش‌نامه‌های به‌کار گرفته‌شده در پژوهش‌های پیشین ساخته است. برای بررسی پرسش‌های اول و دوم پژوهش، تحلیل داده‌ها با استفاده از آمار توصیفی انجام شده و معنی‌داری تفاوت فراوانی‌ها با آماره‌ی مجذور خی سنجیده شده است. در بررسی پرسش سوم، از آماره‌ی آزمون دقیق فیشر (Fisher Exact Test) و از نرم‌افزار آماری مینی‌تب ۱۶ (Mini Tab) استفاده شده است.

۴. تحلیل یافته‌ها

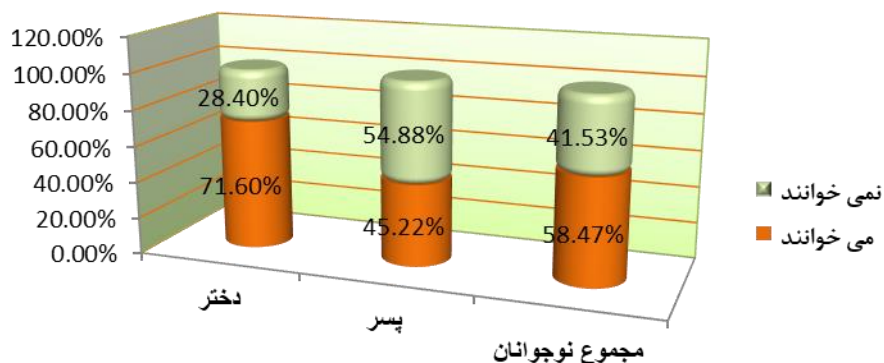
در این پژوهش ابتدا از نوجوانان پرسیده شد آیا در حال حاضر داستان‌خوانی در برنامه‌های اوقات فراغت آن‌ها قرار دارد؛ سپس به نوجوانانی که پاسخ مثبت دادند، پرسش‌نامه‌ی ترجیحات داستان‌خوانی داده شد.

نتایج جمع‌بندی داده‌ها برای هر یک از پرسش‌های پژوهش به شرح زیر است:

۴.۱. پرسش اول پژوهش: چند درصد از نوجوانان دختر و پسر به خواندن

کتاب‌های داستانی می‌پردازند؟

نتایج حاکی است که ۲۸۳ نفر از ۴۸۴ نوجوان این پژوهش به خواندن داستان علاقه دارند و به آن می‌پردازند؛ این بدان معناست که از کل پاسخ‌گویان ۵۸/۵٪ داستان می‌خوانند. آمار خوانش داستان به تفکیک جنسیت شامل ۷۱/۶٪ دختران (۱۷۴ نفر از مجموع ۲۴۳ دختر پژوهش‌شده) و ۴۵/۲٪ پسران (۱۰۹ نفر از مجموع ۲۴۱ پسر پژوهش‌شده) است. نمودار ۴-۱ درصد نوجوانانی که داستان می‌خوانند و آن‌هایی که نمی‌خوانند را نشان می‌دهد.

نمودار ۴-۱ درصد نوجوانانی که داستان می‌خوانند و آن‌هایی که نمی‌خوانند

۴.۲. پرسش دوم پژوهش: سلیقه و ترجیحات خوانندگان نوجوان (دختر و پسر) کتاب‌های داستان چگونه است؟

پرسش‌نامه‌ی ترجیحات داستان‌خوانی، به بررسی ترجیحات و سلیقه داستان‌خوانی و انتخاب کتاب‌های داستانی، در نوجوانانی که داستان می‌خوانند پرداخته است. پرسش‌نامه شامل هفت سؤال بود که جز سؤال شماره ۷ همگی چندگزینه‌ای بودند. با وجود این به منظور دستیابی به مطلوب‌ترین پاسخ، گزینه‌ای به صورت نقطه‌چین نیز تعبیه شده بود که نوجوان در صورت نیافتن پاسخ مطلوب خود در میان گزینه‌های موجود، می‌توانست پاسخ مدنظر را در نقطه‌چین بنویسد و انتخاب کند. محقق، نقطه‌چین‌ها را بررسی کرد. آن‌هایی که شامل یکی از گزینه‌های موجود در پاسخ‌ها می‌شدند در آن جا داده شد و پاسخ‌های پراکنده و کم تعداد در قالب گزینه‌ی سایر موارد ثبت شد. پرسش شماره ۷ پاسخ باز بود و از نوجوان می‌خواست تا جذاب‌ترین کتاب‌هایی را که تاکنون خوانده با ذکر نام کتاب و نام نویسنده و موضوع کتاب بنویسد. در ادامه جمع‌بندی و بررسی پاسخ سؤالات این پرسش‌نامه، یک‌به‌یک ارائه می‌شود.

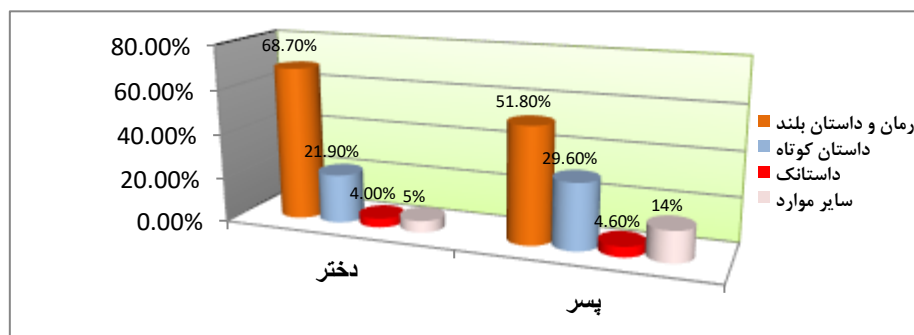
سؤال شماره ۱ پرسش‌نامه: برای خواندن کدام را ترجیح می‌دهید؟ الف. رمان و داستان بلند؛ ب. داستان کوتاه؛ ج. داستانک؛ د. ....

فراوانی و درصد پاسخ‌های داده‌شده به هریک از گزینه‌ها در دو گروه پسران و دختران در جدول ۴-۱ آورده شده است.

جدول ۴-۱ فراوانی و درصد پاسخ‌های پرسش شماره ۱

جمع	د		ج		ب		الف		گزینه‌ها جنسیت
	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۱۷۳	۵/۲	۹	۴	۷	۲۱/۹	۳۸	۶۸/۷	۱۱۹	دختر
۱۰۸	۱۳/۸	۱۵	۴/۶	۵	۲۹/۶	۳۲	۵۱/۸	۵۶	پسر
۲۸۱	۸/۵	۲۴	۴/۲	۱۲	۲۴/۴	۷۰	۶۱/۹	۱۸۴	جمع

چنان‌که در جدول مشهود است در گروه دختران اختلاف گزینه‌های الف و ب و ج با یکدیگر در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار است (خی‌دو=۱۲۲/۳۲، درجه آزادی=۲). این نشان می‌دهد دختران بیشتر به خواندن رمان و داستان بلند و پس از آن به خواندن داستان کوتاه علاقه‌مندند. در گروه پسران اختلاف تمام گزینه‌ها در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار است (خی‌دو=۵۵/۱۴، درجه آزادی=۳)؛ بنابراین می‌توان گفت نوجوانان پژوهش‌شده، داستان‌های طولانی‌تر با پیچیدگی‌ها و حوادث بیشتر را ترجیح می‌دهند. گزینه‌ی د برای پسران بیشتر با پاسخ داستان‌های تصویری (کمیک) پر شده بود. نمودار ۴-۲ مقایسه‌ی درصد پاسخ به گزینه‌های مختلف را ممکن می‌سازد.

نمودار ۴-۲ مقایسه‌ی درصد پاسخ‌ها در مورد ترجیح داستان‌ها از نظر طول در گروه دختران و پسران سؤال شماره ۲ پرسش‌نامه: معمولاً کتاب‌های مدنظر خود را از چه طریق تهیه می‌کنید؟

خرید کتاب	امانت از کتابخانه مدرسه	امانت از کتابخانه‌های عمومی	امانت از سایرین
مطالعه‌ی اینترنتی	کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	-----	-----

نتایج جمع‌بندی این پرسش نشان‌دهنده‌ی مراکز مهم تهیه کتاب‌های داستان برای نوجوانان است. کانون پرورش فکری به‌عنوان یکی از نهادهای متولی کتاب نوجوان در این پرسش گنجانده شده است تا جایگاه آن در ارائه‌ی کتاب‌های داستان به نوجوانان مشخص

شود. مطالعه‌ی اینترنتی شامل هرگونه دریافت کتاب داستان از طریق اینترنت به‌صورت دانلود متن یا فایل صوتی یا دریافت فایل‌های دانلود شده از دیگران است. منظور از امانت از سایرین، همه افرادی هستند که نوجوان می‌تواند کتاب‌های شخصی آن‌ها را به شکل دوستانه امانت بگیرد از قبیل دوستان، اقوام، معلمان و... فراوانی و درصد مربوط به گزینه‌های پاسخ برای گروه دختران و پسران در جدول ۴-۲ آمده است.

جدول ۴-۲ فراوانی و درصد حاصل از انتخاب دختران و پسران در سؤال شماره ۲

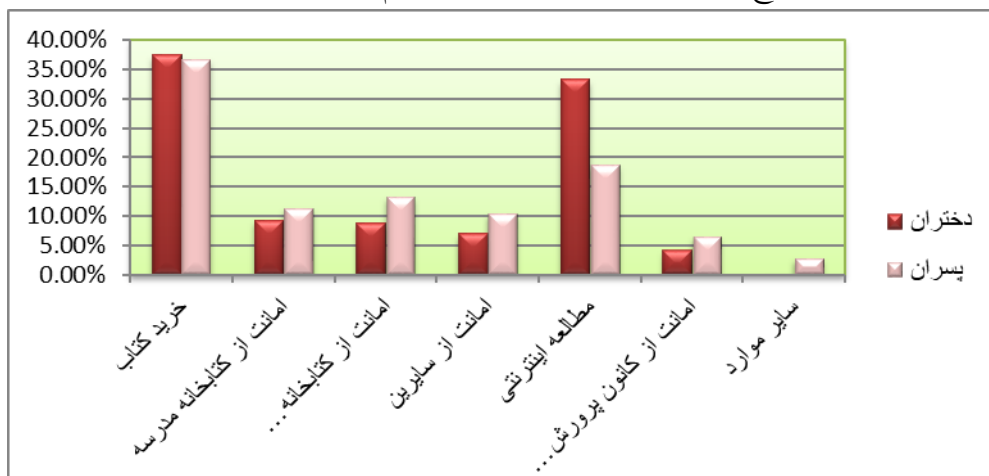
گزینه‌ها گروه‌ها	خرید کتاب	امانت از کتابخانه مدرسه	امانت از کتابخانه عمومی	امانت از سایرین	مطالعه اینترنتی	امانت از کانون	سایر موارد	جمع		
									تعداد	درصد
دختران	۶۴	۱۶	۱۵	۱۲	۵۷	۷	----	۱۷۱	تعداد	
	۳۷/۴۲	۹/۳۲	۸/۷۷	۷/۰۱	۳۳/۳۳	۴/۰۹	----	۱۰۰	درصد	
پسران	۳۹	۱۲	۱۴	۱۱	۲۰	۷	۳	۱۰۶	تعداد	
	۳۶/۷۹	۱۱/۳۲	۱۳/۲۰	۱۰/۳۷	۱۸/۸۶	۶/۶	۲/۸۳	۱۰۰	درصد	

همان‌گونه که در جدول مشاهده می‌شود برای دختران خرید کتاب با ۳۷/۴۲٪ پاسخ‌ها و پس از آن مطالعه اینترنتی با ۳۳/۳۳٪ پاسخ‌ها در اولویت قرار دارند. با استفاده از آماره‌ی دو مشخص شد اختلاف دو گزینه خرید و مطالعه‌ی اینترنتی با هم معنی‌دار نیست (خی‌دو = ۰/۴، درجه آزادی = ۱)؛ اما با دیگر گزینه‌ها اختلاف، معنی‌دار است؛ یعنی نوجوانان دختر پژوهش کتاب‌های مدنظر خود را بیشتر از طریق خرید یا مطالعه‌ی اینترنتی به‌دست می‌آورند. نتیجه‌ی کلی این است که خرید کتاب پرفرودارترین گزینه و استفاده از کتابخانه‌های کانون کم‌طرفدارترین گزینه برای تهیه کتاب‌های داستان در دختران نوجوان پژوهش حاضر است.

در گروه پسران خرید کتاب با ۳۶/۷۹٪، در صدر قرار گرفته است و پس از آن مطالعه‌ی اینترنتی و امانت کتاب از کتابخانه‌های عمومی در رتبه‌های دوم و سوم هستند. مقایسه‌ی زوجی نشان می‌دهد تفاوت فراوانی‌ها بین خرید کتاب و امانت از کتابخانه‌های عمومی در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار است (خی‌دو = ۸۰/۱۱، درجه آزادی = ۱)؛ همچنین درحالی‌که اختلاف فراوانی‌ها بین خرید و مطالعه‌ی اینترنتی (خی‌دو = ۶/۱، درجه آزادی = ۱) در سطح ۰/۰۵ معنی‌دار است، تفاوت بین مطالعه‌ی اینترنتی و امانت از کتابخانه‌های عمومی معنی‌دار نیست؛ نتیجه آنکه پسران بیش از هر چیز کتاب‌های داستان خود را از طریق خرید و پس از آن با مطالعه‌ی اینترنتی یا امانت از کتابخانه‌های عمومی تهیه می‌کنند. به‌طور معنی‌داری

نوجوانان پسر کمتر از کتابخانه‌های کانون پرورش فکری استقبال می‌کنند. نمودار ۳-۴ امکان مقایسه‌ی پاسخ‌ها در گروه دختران و پسران را فراهم می‌کند.

نمودار ۳-۴ مقایسه دختران و پسران در مهم‌ترین مراکز تهیه داستان‌ها

سؤال شماره ۳ پرسش‌نامه: ترجیح می‌دهید شخصیت اصلی داستان کدام مورد زیر باشد؟

نوجوان پسر	نوجوان دختر	زن	مرد
-----	اشیا	موجودات تخیلی	حیوانات

جدول ۳-۴ فراوانی و درصد پاسخ‌ها به این سؤال را نشان می‌دهد.

جدول ۳-۴ فراوانی و درصد حاصل از سه انتخاب دختران و پسران در سؤال شماره ۳

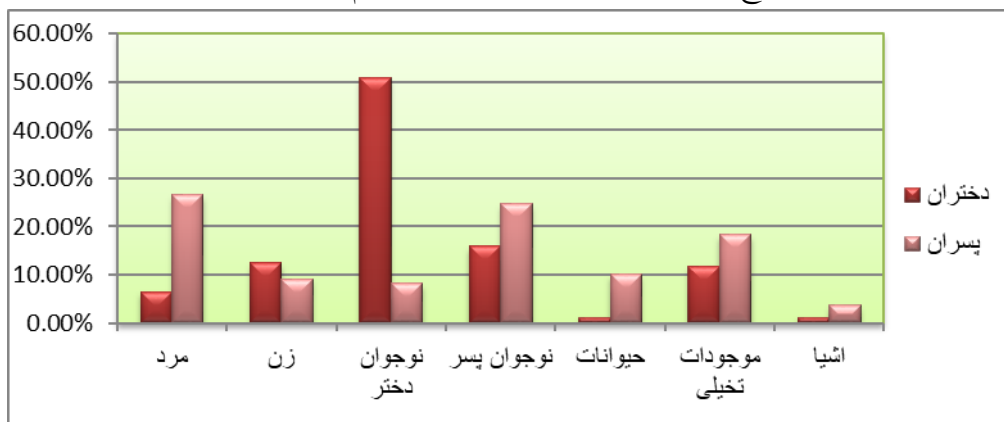
جمع	اشیا	موجودات تخیلی	حیوانات	نوجوان		زن	مرد	گزینه‌ها	
				پسر	دختر			تعداد	درصد
۱۶۹	۲	۲۰	۲	۲۷	۸۶	۲۱	۱۱	دختران	
۱۰۰	۱/۱۸	۱۱/۸۳	۱/۱۸	۱۵/۹۷	۵۰/۸۸	۱۲/۴۲	۶/۵	دختران	
۱۰۹	۴	۲۰	۱۱	۲۶	۹	۱۰	۲۹	پسران	
۱۰۰	۳/۶۶	۱۸/۳۴	۱۰/۰۹	۲۴/۷۷	۸/۲۵	۹/۱۷	۲۶/۶۰	پسران	

همان‌طور که در جدول مشاهده می‌شود برترین ترجیح دختران نوجوان شرکت‌کننده در پژوهش برای شخصیت اصلی، نوجوان دختر است؛ به‌گونه‌ای که فراوانی گزینه‌ی نوجوان دختر، از مجموع فراوانی‌های دیگر گزینه‌ها بیشتر بوده و ۵۰/۸۸٪ پاسخ‌ها را به خود اختصاص داده است. گزینه‌ی نوجوان پسر و موجودات تخیلی در رتبه‌های بعدی قرار گرفته‌اند.

در گروه پسران گزینه‌ی شخصیت اصلی مرد با ۲۶/۶٪، نوجوان پسر با ۲۴/۷۷٪ و

موجودات تخیلی با ۱۸/۳۴٪ پاسخ‌ها، به ترتیب بیشترین فراوانی‌ها را به خود اختصاص داده‌اند. تفاوت این سه گزینه با یکدیگر معنی‌دار نیست؛ اما تفاوت گزینه‌ی شخصیت اصلی مرد و نوجوان پسر با دیگر گزینه‌ها جز موجودات تخیلی (در مقایسه شخصیت اصلی نوجوان پسر و حیوان خبی=۶/۰۸، درجه آزادی ۱) معنی‌دار است. کمترین فراوانی‌ها مربوط به شخصیت اصلی اشیا و زن است.

مقایسه‌ی پاسخ‌های دختران و پسران نشان می‌دهد تمایل دختران به وجود شخصیت اصلی نوجوان (اعم از دختر و پسر) در داستان‌ها بیشتر از گروه پسران است. پسران شخصیت اصلی مذکر (اعم از نوجوان پسر و مرد) را ترجیح می‌دهند. نمودار ۴-۴ امکان مقایسه پاسخ‌ها در گروه دختران و پسران را فراهم می‌کند.

نمودار ۴-۴ مقایسه‌ی دختران و پسران در ترجیح شخصیت اصلی داستان

سؤال شماره ۴ پرسش‌نامه: کدام نوع از کتاب‌های داستان را برای خواندن ترجیح می‌دهید؟

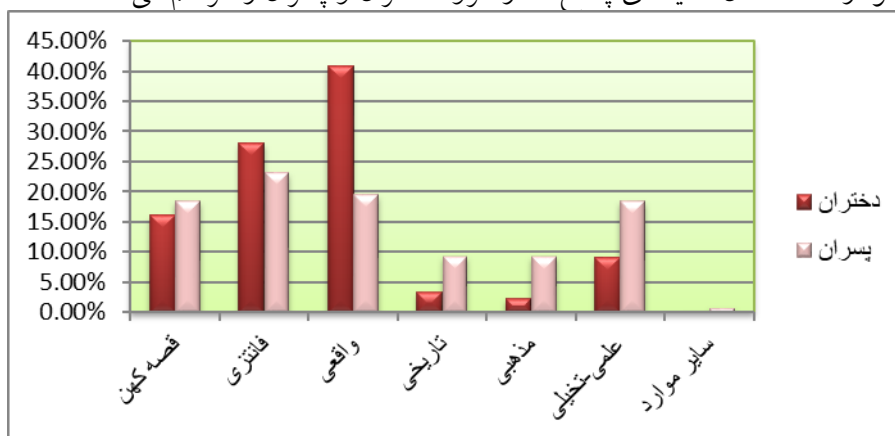
داستان‌های تاریخی	داستان‌های واقعی	فانتزی (کتاب‌های تخیلی و جادویی)	قصه و افسانه‌های کهن
-----	-----	داستان‌های علمی تخیلی	داستان‌های مذهبی

گونه‌های داستانی، با ظرفیت‌های متفاوتی که دارند در جذب گروه‌های مختلف سنی از جایگاه ویژه‌ای برخوردارند. اینکه کدام نوع داستان بیشتر می‌تواند نیازهای نوجوان را برآورده کند، اساس طرح پرسش حاضر است. نتایج حاصل از جمع‌بندی پاسخ‌های گروه دختران در جدول ۴-۴ آورده شده است.

جدول ۴-۴ فراوانی و درصد حاصل از سه انتخاب دختران و پسران به سؤال شماره ۴

جمع	سایر موارد	علمی تخیلی	مذهبی	تاریخی	واقعی	فانتزی	قصه کهن	گزینه‌ها	
								تعداد	درصد
۱۷۴	----	۱۶	۴	۶	۷۱	۴۹	۲۸	دختران	
۱۰۰	-----	۹/۱۹	۲/۲۹	۳/۴۴	۴۰/۸	۲۸/۱۶	۱۶/۰۹	درصد	
۱۰۷	۱	۲۰	۱۰	۱۰	۲۱	۲۵	۲۰	پسران	
۱۰۰	۰/۹	۱۸/۶۹	۹/۳۴	۹/۳۴	۱۹/۶۲	۲۳/۳۶	۱۸/۶۹	درصد	

داده‌ها نشان می‌دهد در گروه دختران بیشترین پاسخ مربوط به گزینه‌ی داستان واقعی با ۴۰/۸٪ پاسخ‌ها است و داستان‌های فانتزی با ۲۸/۱۶٪ در رتبه دوم قرار دارد؛ همچنین قصه و افسانه‌های کهن با ۱۶/۰۹٪ در رتبه سوم از انتخاب‌های اول است. این نتیجه در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار است (خی دو=۱۸/۲۵، درجه آزادی =۲)؛ بنابراین دختران پژوهش، بیش از هر گونه‌ی داستانی به داستان‌های واقعی علاقه‌مندند و پس از آن به داستان‌های فانتزی و سپس داستان‌های کهن. در گروه پسران، فانتزی بیشترین فراوانی را دارد، گرچه تفاوت این گزینه با گزینه‌های داستان واقعی، کهن و علمی تخیلی معنی‌دار نیست؛ بنابراین این گزینه‌ها همگی برای پسران در یک سطح از اولویت قرار دارند؛ همچنین داستان‌های تاریخی و مذهبی فراوانی کمتری به خود اختصاص داده و به‌طور معنی‌داری کمتر از آن‌ها استقبال شده است (اختلاف آن‌ها با قصه‌های کهن و داستان‌های علمی تخیلی با خی دو ۵ و درجه آزادی ۱ در سطح ۰/۰۵ معنی‌دار است). نمودار ۴-۵ امکان مقایسه‌ی پاسخ‌ها در گروه دختران و پسران را فراهم می‌کند.

نمودار ۴-۵ مقایسه دختران و پسران در ترجیح انواع داستان

سؤال شماره ۵ پرسش‌نامه: ترجیح می‌دهید موضوع اصلی داستانی که می‌خوانید بیشتر

کدام یک از موضوع‌های زیر باشد؟

اخلاقی	علمی	عشقی عاطفی	اجتماعی (کار، دوستان ...)	خانوادگی
فردی و روان شناختی (کمروبی)	پلیسی و جنایی	بلوغ فکری	فلسفی و شناخت زندگی	-----

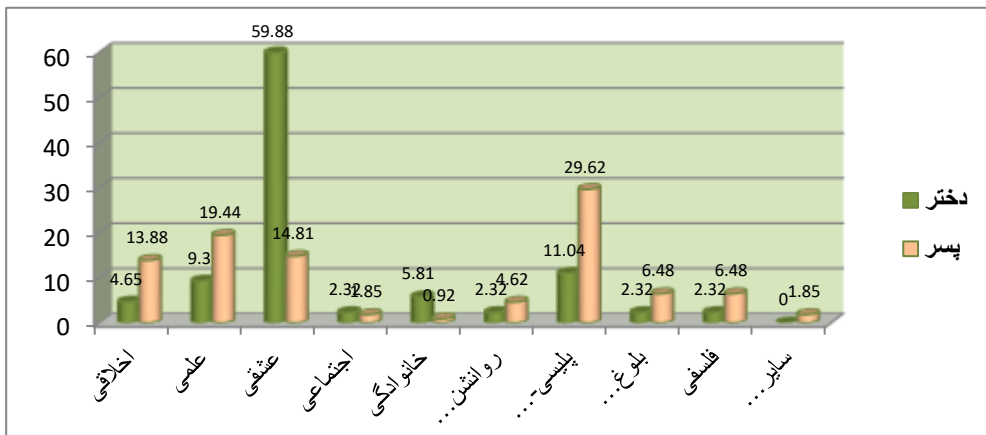
بی‌شک موضوع یکی از جاذبه‌های مهم برای خوانندگان است. اینکه نوجوانان دختر و پسر به کدام موضوعات بیشتر متمایل‌اند، مسئله‌ای است که پرسش حاضر به کنکاش آن می‌پردازد. نتایج حاصل از بررسی پاسخ‌های دختران در جدول ۴-۵ آورده شده است.

جدول ۴-۵ فراوانی و درصد حاصل از سه انتخاب دختران و پسران در سؤال شماره ۵

جمع موارد	سایر	فلسفی	بلوغ فکری	پلیسی جنایی	فردی و روان شناختی	خانوادگی	اجتماعی	عشقی عاطفی	علمی	اخلاقی	گزینه‌ها گروه‌ها	
											تعداد	درصد
۱۷۲	---	۴	۴	۱۹	۴	۱۰	۴	۱۰۳	۱۶	۸	تعداد	دختران
۱۰۰	---	۲/۳۲	۲/۳۲	۱۱/۰۴	۲/۳۲	۵/۸۱	۲/۳۲	۵۹/۸۸	۹/۳	۴/۶۵	درصد	دختران
۱۰۸	۲	۷	۷	۳۲	۵	۱	۲	۱۶	۲۱	۱۵	تعداد	پسران
۱۰۰	۱/۸۵	۶/۴۸	۶/۴۸	۲۹/۶۲	۴/۶۲	۰/۹۲	۱/۸۵	۱۴/۸۱	۱۹/۴	۱۳/۹	درصد	پسران

طبق نتایج، برای دختران به‌طور برجسته‌ای موضوع‌های عشقی عاطفی ترجیح دارد. تفاوت این فراوانی نسبت به موضوع پلیسی جنایی که در رتبه دوم انتخاب‌هاست، در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار است (خی‌دو = ۵۷/۸۲، درجه آزادی = ۱).

پرطرفدارترین موضوع برای گروه پسران، پلیسی جنایی است، پس از آن موضوع علمی و در رتبه سوم موضوع عشقی عاطفی قرار گرفته است؛ گرچه تفاوت فراوانی‌ها برای این رتبه‌بندی معنی‌دار نیست. نمودار ۴-۶ امکان مقایسه‌ی پاسخ‌ها در گروه دختران و پسران را فراهم می‌کند.

نمودار ۴-۶ مقایسه دختران و پسران در ترجیح موضوع داستان

سؤال شماره ۶ پرسش‌نامه: ترجیح می‌دهید داستانی که می‌خوانید در کدام لحن و فضا باشد؟

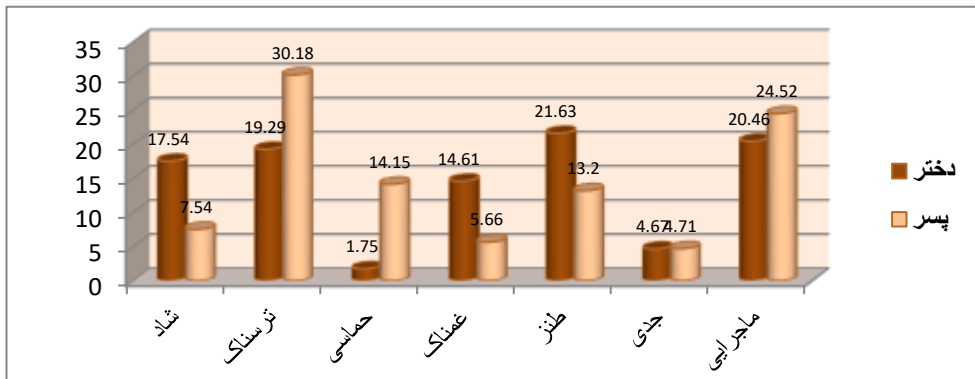
شاد	ترسناک	حماسی و قهرمانی	غمناک
طنز	جدی	ماجراجویی و پرحادثه	-----

نه تنها افراد بر اساس خلق و هیجان غالب خود داستان‌هایی را با لحن و فضای به‌خصوص انتخاب می‌کنند، بلکه متقابلاً این لحن و فضای داستان‌هاست که می‌تواند افراد را تا مدت‌ها مسحور خود کند؛ بنابراین برای ورود به احساس و هیجانی جدید می‌توان کتابی با آن لحن و فضا خواند. داستان‌های طنز تا چندی ما را می‌خندانند و داستان‌های غمناک ممکن است تا مدتی ما را بگریانند و حس ترحم را در ما زنده نگه‌دارند؛ داستان‌های ترسناک، حماسی و... نیز احساس خاصی را در ما بیدار می‌کنند. پس انتظار این است که نوجوانان بر اساس تمایلات خلقی و هیجانی خود لحن و فضای داستان‌ها را انتخاب کنند. پرسش ۶ به کنکاش این مسئله پرداخته است. نتایج حاصل از پاسخ‌ها در جدول ۴-۶ مشاهده می‌شود.

جدول ۴-۶ فراوانی و درصد حاصل از سه انتخاب دختران و پسران در سؤال شماره ۶

جمع	ماجراجویی و پرحادثه	جدی	طنز	غمناک	حماسی و قهرمانی	ترسناک	شاد	گزینه‌ها	
								تعداد	درصد
۱۷۱	۳۵	۸	۳۷	۲۵	۳	۳۳	۳۰	دختران	
۱۰۰	۲۰/۴۶	۴/۶۷	۲۱/۶۳	۱۴/۶۱	۱/۷۵	۱۹/۲۹	۱۷/۵۴	دختران	
۱۰۶	۲۶	۵	۱۴	۶	۱۵	۳۲	۸	پسران	
۱۰۰	۲۴/۵۲	۴/۷۱	۱۳/۲	۵/۶۶	۱۴/۱۵	۳۰/۱۸	۷/۵۴	پسران	

چنان‌که مشاهده می‌شود، برترین انتخاب دختران گزینه‌ی طنز است؛ اما این فراوانی با فراوانی به‌دست‌آمده از گزینه‌های ماجراجویی و پرحادثه، ترسناک و شاد، تفاوت معنی‌داری ندارد. در گروه پسران داستان‌های ترسناک با ۳۰/۱۸٪ و داستان‌های ماجراجویی و پرحادثه با ۲۴/۵۲٪ بیشترین فراوانی‌ها را به‌دست آورده‌اند. مقایسه‌ی پاسخ‌های دختران و پسران نشان می‌دهد پسران به داستان‌های ترسناک با ۳۰/۱۸٪ در مقابل ۱۹/۲۹٪، بیشتر از دختران علاقه‌مند هستند. در مقابل فراوانی گزینه‌ی داستان‌های طنز، شاد و غمناک برای دختران، از پسران بیشتر است. مقایسه‌ی درصد انتخاب گزینه‌ی حماسی بین پسران و دختران نشان می‌دهد علاقه پسران به این داستان‌های به‌طور بارزی بیشتر است. نمودار ۴-۷ امکان مقایسه‌ی پاسخ‌ها در گروه دختران و پسران را فراهم می‌کند.

نمودار ۴-۷ مقایسه درصدها در انتخاب گروه پسران و دختران در ترجیح لحن و فضا

سؤال شماره ۷ پرسش‌نامه: جذاب‌ترین کتاب‌های داستان نوجوان که تاکنون خوانده‌اید کدام‌اند؟ (با ذکر نام داستان، نام نویسنده و موضوع داستان)

در پاسخ به این پرسش، تعداد ۴۳۶ کتاب از سوی دختران و ۲۲۲ کتاب از سوی پسران نام برده شد. اکثر نوجوانان نام نویسندگان داستان‌ها را نمی‌دانستند و تنها نام داستان و موضوع آن را ذکر کرده بودند. بررسی‌ها نشان داد ۱۷۴ داستان منتخب دختران (۳۹/۹٪) از کل داستان‌های برگزیده‌ی دختران (رمان عاشقانه و اکثراً رمان بزرگ‌سال یا رمان‌های موجود در سایت‌های داستان‌نویسی بودند. از میان کتاب‌هایی که پسران نام برده بودند ۱۴ عنوان (۶/۳٪) رمان عاشقانه بود. از سوی دیگر انتخاب داستان‌های کهن برای پسران با فراوانی ۴۷ عنوان (۲۱/۱۷٪) در مقابل ۲۹ عنوان برای دختران (۶/۶۵٪) برتری داشت. پسران داستان‌های ترسناک را با ۸/۵۵٪ عناوین در مقابل ۳/۴۴٪ عناوین از کتاب‌های منتخب دختران، بیشتر برگزیده بودند. این نتایج با نتایج به‌دست‌آمده از جمع‌بندی دیگر پرسش‌های پژوهش مطابقت دارد.

۳.۴ پرسش سوم پژوهش: آیا میان علایق و انتخاب نوجوانان بررسی‌شده در این پژوهش

و کتاب‌های داستان مناسب نوجوانان موجود در بازار تناسب و هم‌خوانی وجود دارد؟ به این منظور لیست کتاب‌های داستان مناسب نوجوان معرفی‌شده از سوی شورای کتاب کودک سال‌های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۰ بررسی شد (تاریخ چاپ برخی داستان‌ها مربوط به قبل از سال‌های ذکر شده بود). از مجموع ۳۱۰ عنوان کتاب معرفی‌شده، ۵۹ عنوان داستان کهن، ۱۰۸ عنوان داستان‌های واقع‌گرا، ۱۰۹ عنوان داستان‌های فانتزی و ۳۴ عنوان داستان‌های

مذهبی بودند. مقایسه‌ی این آمار با ترجیحات به‌دست‌آمده از پاسخ‌های نوجوانان دختر و پسر پژوهش نتایجی را ارائه می‌دهد که در جدول ۴-۷ مشاهده می‌شود.

جدول ۴-۷ مقایسه میزان علاقه‌مندی نوجوانان پژوهش به انواع داستان‌ها با فراوانی این انواع در کتاب‌های منتخب شورای کتاب

معنی‌داری مقایسه (pvalue)	کتاب‌های منتخب شورا		ترجیح نوجوانان		داده‌ها / انواع داستان
	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۰.۵۲۱	۱۹/۰۳	۵۹	۱۷/۱۴	۴۸	قصه و افسانه کهن
۰.۲۲۷	۳۴/۸۳	۱۰۸	۳۸/۷۵	۱۰۸	داستان واقع‌گرا
۰.۳۹۴	۳۵/۱۶	۱۰۹	۳۹/۲۸	۱۱۰	داستان فانتزی
۰.۰۰۰۷	۱۰/۹۶	۳۴	۵	۱۴	داستان مذهبی
	۱۰۰	۳۱۰	۱۰۰	۲۸۰	جمع

ترجیحات نوجوانان، حاصل انتخاب‌ها در پرسش ۴ از پرسش‌نامه‌ی ترجیحات داستان‌خوانی است. به‌منظور هماهنگی با تقسیم‌بندی شورای کتاب، داستان‌های تاریخی با واقع‌گرا و داستان‌های علمی تخیلی با فانتزی جمع شده است.

مقایسه با استفاده از آماره آزمون دقیق فیشر از نرم‌افزار آماری مینی‌تب ۱۶ انجام شد. چنان‌که در جدول مشاهده می‌شود بین ترجیحات نوجوانان و انواع داستان‌های برگزیده‌ی شورا، جز در خصوص داستان‌های مذهبی، هم‌خوانی وجود دارد؛ همچنین برای یافتن میزان هم‌خوانی ترجیحات نوجوانان در انتخاب موضوع با داستان‌های منتخب شورا، دو موضوع عشقی عاطفی و پلیسی‌جنایی که نوجوانان پسر و دختر بیشترین علاقه را به آن‌ها داشتند، بررسی شد. از آنجاکه برای نوشتن داستان در دو موضوع فوق‌گونه‌های داستانی واقع‌گرا و فانتزی کاربرد بیشتری دارند، برای واقع‌بینانه‌تر شدن نتایج تنها آثار معرفی‌شده از سوی شورای کتاب کودک در این دو گونه بررسی شد (محقق موضوع داستان‌های منتخب شورای کتاب را با مراجعه به کلیدواژه‌ها به‌دست آورده است). جدول ۴-۸ نتایج را نشان می‌دهد.

جدول ۴-۸ مقایسه ترجیحات نوجوانان پژوهش در خواندن موضوع‌های عاشقانه و پلیسی با

فراوانی این موضوع‌ها در کتاب‌های منتخب شورای کتاب

معنی‌داری مقایسه (pvalue)	کتاب‌های منتخب شورا		ترجیح نوجوانان		داده‌ها / موضوع داستان
	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۰/۰۰۰	۱۰/۱۳	۲۲	۴۲/۵	۱۱۹	عشقی-عاطفی
۰/۰۰۰	۶/۴۵	۱۴	۱۷/۵	۴۹	پلیسی-جنایی
		۲۱۷		۲۸۰	جمع

چنان‌که در جدول مشهود است با استفاده از آمار آزمون دقیق فیشر از نرم‌افزار آماری مینی‌تب ۱۶، تفاوت فراوانی در هر دو موضوع معنی‌دار است و نشان می‌دهد نشر داستان در این دو موضوع به‌طور فاحشی کمتر از تمایل نوجوانان پژوهش است. با مقایسه فهرست کتاب‌های داستان منتخب شورای کتاب کودک و نوجوان در سال‌های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۰ و جذاب‌ترین داستان‌هایی که نوجوانان این پژوهش خوانده‌اند (نتایج پرسش شماره ۷ از پرسش‌نامه ترجیحات داستان‌خوانی)، مشخص می‌شود تعداد کمی از داستان‌های برگزیده‌ی شورای کتاب در سال‌های ذکر شده، در میان لیست کتاب‌هایی است که نوجوانان از آن‌ها نام برده بودند. این مسئله در مورد رمان‌ها کاملاً بارز است و مشخص می‌کند نه‌تنها بین موضوع‌هایی که نوجوانان به آن‌ها علاقه دارند با داستان‌های نوجوان چاپ‌شده هم‌خوانی وجود ندارد، بلکه آن میزان داستان که در این دو موضوع پرتعداد چاپ شده‌اند نیز در لیست کتاب‌های محبوب نوجوانان نیستند. دلایل احتمالی می‌تواند جذاب نبودن کتاب‌های منتشرشده یا معرفی نشدن آن‌ها به نوجوانان باشد و نیاز به پژوهشی مستقل دارد.

۵. نتیجه‌گیری

جمع‌بندی پاسخ پرسش ۱. چند درصد از نوجوانان پسر و دختر به خواندن کتاب‌های داستان می‌پردازند؟

یافته‌های پژوهش نشان داد که ۷۱/۶٪ دختران و ۴۵/۲٪ پسران داستان می‌خوانند. این اختلاف معنی‌دار بوده و نشان می‌دهد تمایل دختران به داستان‌خوانی بیش از پسران است. میزان بیشتر داستان‌خوانی در دختران یافته‌ای است که تمامی تحقیقات پیشین خارجی، به‌جز تحقیق منوئل و رابینسون (۲۰۰۳) آن را تأیید می‌کنند.

آمار به‌دست‌آمده نشان می‌دهد تمایل به داستان‌خوانی باوجود ظهور سرگرمی‌های جدید مجازی، مانند بازی‌های رایانه‌ای، هنوز درخور توجه است. یافته‌ی بالا به نویسندگان و ناشران این نوید را می‌دهد که هنوز علاقه‌مندان بسیاری وجود دارند. اختلاف سطح تمایل دختران و پسران نیز شایان توجه است. این اختلاف می‌تواند ناشی از تفاوت‌های جنسیتی میان دختران و پسران باشد؛ زیرا دختران در توانایی‌های کلامی از پسران برترند. دختران نوجوان در آزمون‌های توانایی «کلامی نمرات اندکی بالاتر کسب می‌کنند. با اینکه پیشرفت دخترها در نمرات روخوانی و نگارش در طول سال‌های نوجوانی افزایش می‌یابد،

پسرها در نگارش خیلی ضعیف عمل می‌کنند» (برک، ۱۳۹۱: ۴۷). مهارت‌های بهتر خواندن موجب درک بهتر داستان‌ها می‌شود که به‌نوبه‌ی خود در تمایل بیشتر دختران به داستان‌خوانی مؤثر است. از دیگر سو کمبود داستان‌های پرحادثه و هیجان‌انگیز می‌تواند از جمله دلایل تمایل کمتر پسران به داستان‌خوانی باشد.

جمع‌بندی پاسخ پرسش ۲. سلیقه و ترجیحات خوانندگان نوجوان (دختر و پسر) کتاب‌های داستان چگونه است؟

جمع‌بندی تحلیل یافته‌ها نتایج زیر را به دست می‌دهد: هم پسران و هم دختران نوجوان، خواندن داستان‌های بلند و رمان‌ها را به داستان کوتاه و داستانیک ترجیح می‌دهند.

ورود نوجوانان به مرحله‌ی عملیات صوری رشد شناختی و گسترش قدرت تخیل موجب می‌شود تا خواهان داستان‌هایی با پیچیدگی‌ها و فرازونشیب‌های بیشتر باشند و رمان است که می‌تواند این نیاز را برآورده کند؛ همچنین رشد اجتماعی نوجوانان با ورود به این سن ابعاد تازه‌ای پیدا می‌کند و گروه‌های دوستی دوفره به گروه‌های چندفره تبدیل می‌شود. این بدان معناست که پیچیدگی‌ها و دغدغه‌های بیشتری برای هر یک از افراد گروه در ارتباط با دوستانشان ایجاد می‌شود و به همان نسبت آمادگی ذهنی برای روبه‌رو شدن با داستان‌های گسترده‌تر با چند پیرنگ را نیز پیدا می‌کند که موجب تمایل بیشتر آن‌ها به رمان‌ها می‌شود.

هم دختران و هم پسران نوجوان کتاب‌های داستان مدنظر خود را بیشتر از طریق خرید تهیه می‌کنند. مطالعه‌ی اینترنتی در جایگاه دوم برای تهیه‌ی کتاب است.

اینکه خرید گزینه‌ی اول تهیه‌ی کتاب‌هاست، نشانه‌ی مثبتی برای ناشران در تیراژ و توزیع بهینه‌ی کتاب‌های داستان است. مطالعه‌ی اینترنتی بیشتر شامل رمان‌های عشقی است که به دلیل محدودیت چاپ، کمتر در بازار موجودند؛ بنابراین انتشار داستان‌هایی که در کنار موضوع‌های دیگر، به عشق و عاطفه نیز بپردازند، می‌تواند بازار مناسبی بیابد. دختران شخصیت اصلی نوجوان دختر و پس از آن شخصیت اصلی نوجوان پسر را ترجیح می‌دهند. برای پسران شخصیت اصلی نوجوان پسر، مرد و موجودات تخیلی به‌طور مساوی در رده‌ی اول قرار دارد.

درحالی‌که دختران شخصیت اصلی نوجوان پسر را در رده‌ی دوم انتخاب قرار داده‌اند، پسران شخصیت اصلی نوجوان دختر را در انتخاب‌های اول تا سوم خود قرار

نداده‌اند و بیشتر به شخصیت اصلی مذکر علاقه‌مندند. این می‌تواند ناشی از اعتمادداشتن پسران به نقش‌آفرینی دختران یا احساس برتری در مقابل آن‌ها باشد. از دیگر سو تصور کلیشه‌ای نقش دختران در داستان‌های تألیفی به‌خصوص رمان‌های واقع‌گرا، به‌عنوان شخصیت‌هایی آرام و کمتر عمل‌گرا موجب می‌شود تا پسران کمتر از شخصیت اصلی مؤنث استقبال کنند. باوجوداین و با توجه به اینکه دیدگاه‌های سنتی به نقش‌های جنسیتی در حال دگرگونی است، خلق شخصیت‌های مؤنث عمل‌گرا و حادثه‌ساز در داستان‌ها نه تنها به جذب نوجوانان دختر خواهد انجامید، بلکه تغییر دیدگاه پسران را نیز در پی خواهد داشت. دختران به ترتیب بیشتر به داستان‌های واقعی، فانتزی و کهن علاقه‌مندند. در گروه پسران اختلاف‌ها معنی‌دار نیست، جز اینکه تمایل به داستان‌های مذهبی کمتر است. علاقه بیشتر دختران به داستان‌های واقعی با انتخاب موضوع‌های عشقی هم‌خوانی دارد؛ زیرا دختران اکثر موضوع‌های عاشقانه را در داستان‌های واقع‌گرای موجود در سایت‌های داستان‌نویسی می‌یابند. باوجود معنی‌دار نبودن تفاوت‌ها، فراوانی داستان‌های فانتزی برای پسران بیشتر از سایر داستان‌هاست که می‌تواند ناشی از درک فضایی بهتر پسران باشد. «وراثت احتمالاً از طریق مواجهه پیش از تولد با هورمون‌های آندروژن، عملکرد نیمکره راست را تقویت کرده و امتیاز فضایی را به مردها می‌دهد» (برک، ۱۳۹۱: ۴۹).

علاقه کمتر هر دو گروه دختران و پسران به داستان‌های مذهبی نکته‌ی درخور توجه دیگر است. گرچه یافتن دلیل آن نیاز به پژوهش‌هایی مستقل دارد، شاید تکراری بودن موضوع در بسیاری از کتاب‌های داستان مذهبی و نیز ناهم‌خوانی گونه و موضوع داستان‌های مذهبی با سلايق نوجوانان، از جمله دلایل کم‌اقبالی آنان به این داستان‌ها باشد. در انتخاب موضوع، دختران نوجوان بیش از هر چیز موضوع‌های عشقی عاطفی و پسران موضوع‌های پلیسی جنایی را می‌پسندند.

ورود زودتر دختران به سن بلوغ، توجه زودتر آنان به جنس مخالف را در پی دارد. با توجه به اینکه پژوهش حاضر روی نوجوانان ۱۳ و ۱۴ ساله انجام شده، این امکان وجود دارد که برخی نوجوانان پسر هنوز به مرحله‌ی بلوغ جنسی نرسیده باشند و این می‌تواند دلیل احتمالی انتخاب کمتر داستان‌های عشقی از سوی آنان باشد. انجام تحقیقات مشابه در سنین اوایل نوجوانی (۱۱ و ۱۲ سالگی) و همچنین در سنین اواخر نوجوانی (۱۵ و ۱۶ سالگی) به روشن‌تر شدن این مسئله کمک می‌کند. توانایی بدنی

بیشتر پسران، تمایل آنان به خطرکردن و شناخته‌شدن شغل پلیسی به‌عنوان شغلی مردانه، دلایل احتمالی گرایش بیشتر آنان به داستان‌های پلیسی جنایی است. در تحقیق علی شاهرودی (۱۳۹۲) بیشترین کتاب‌های داستان به‌امانت‌رفته یا خریداری‌شده که نوجوانان شهر تهران در سال‌های ۸۱ و ۸۲ خریده‌اند، دارای موضوع‌های اجتماعی است؛ درحالی‌که تحقیق حاضر بیشترین ترجیح نوجوانان را در موضوع‌های عشقی عاطفی و پلیسی جنایی می‌داند. این اختلاف شاید ناشی از نبودن چنین داستان‌هایی در بازار یا کتابخانه‌ها و به‌ناچار خوانش اینترنتی نوجوانان باشد. گرچه بین انتخاب لحن و فضا برای دختران و پسران نوجوان اختلافاتی وجود دارد، درمجموع داستان‌های ماجراجویانه و ترسناک بیشترین طرفدار را دارد.

نوجوانان با ورود به این دوره‌ی سنی هیجان‌طلب می‌شوند، از خطرکردن لذت می‌برند و تمایل به خودنمایی دارند. این نکات در داستان‌های مورد علاقه آنان نیز به‌چشم می‌خورد؛ چنان‌که داستان‌هایی پر از حادثه و ترس را می‌پسندند. توجه زیاد دختران به داستان‌های ترسناک که شاید تنها در دوره‌ی نوجوانی دیده شود، نتیجه‌ای درخور توجه است. این یافته با نتایج پژوهش مرکز هدایت خانواده نستله (۲۰۰۳) هم‌خوانی دارد. نبود داستان‌های دلهره‌آور که نیاز به هیجان را در نوجوانان برآورده کند، در میان آثار تألیفی موجب تمایل بیشتر به آثار ترجمه یا جایگزینی سرگرمی‌های پرهیجان دیگر به‌جای داستان‌خوانی می‌شود که دقت نظر بیشتر نویسندگان را می‌طلبد.

جمع‌بندی پاسخ پرسش ۳: آیا میان علایق و انتخاب نوجوانان بررسی‌شده در این پژوهش و کتاب‌های داستان مناسب نوجوانان موجود در بازار تناسب و هم‌خوانی وجود دارد؟ یافته‌ها نشان می‌دهد ترجیحات نوجوانان در انتخاب گونه‌های داستانی که در آن فانتزی‌ها، داستان‌های واقع‌گرا و قصه و افسانه‌های کهن، بیشترین فراوانی را داشتند، با فراوانی گونه‌های منتخب شورای کتاب کودک در سال‌های ۸۸ تا ۹۰ هم‌خوانی دارد؛ اما مقایسه‌ها در زمینه‌ی موضوع داستان، نشان‌دهنده‌ی اختلاف بارزی است؛ زیرا درحالی‌که نوجوانان به خواندن داستان‌های عشقی عاطفی و پلیسی جنایی بیشترین تمایل را دارند، این موضوع‌ها در بین کتاب‌های منتخب شورا به‌طور معنی‌داری کمتر دیده می‌شود؛ همچنین کتاب‌هایی که نوجوانان به‌عنوان داستان‌های جذاب نام برده‌اند در میان فهرست شورای کتاب کودک کمتر به‌چشم می‌خورد.

این یافته‌ها از لزوم بازنگری نویسندگان و ناشران و دست‌اندرکاران معرفی و توزیع کتاب‌های داستان در شیوه‌های اتخاذ شده حکایت می‌کند. نتایج پژوهش در کنار ظهور روزافزون سرگرمی‌های جدید از قبیل بازی‌های رایانه‌ای بر لزوم ایجاد تحول در وضعیت تولید، انتشار و نیز توزیع داستان‌ها صحنه می‌گذارد؛ همچنین دست‌اندرکاران را به استفاده از راه‌ها و ابزار مناسب در شناساندن آثار داستانی و تبلیغ مؤثر داستان‌خوانی فرامی‌خواند. از جمله راه‌های آشنا کردن نوجوانان با آثار مناسب داستانی بدین شرح است: معرفی داستان‌های نوجوان مناسب که شورای کتاب کودک برگزیده است از طریق رسانه‌های عمومی؛ ارتباط بیشتر کانون‌های پرورش فکری با نوجوانان از طریق حضور در مدارس؛ معرفی کتاب‌های داستان و ارائه‌ی لیست کتاب‌های داستان منتخب شورای کتاب کودک به ادارات آموزش و پرورش برای تهیه و عرضه در کتابخانه‌های مدارس.

منابع

- برک، لورا. (۱۳۹۱). *روان‌شناسی رشد*. ج ۲. ترجمه‌ی یحیی سیدمحمدی، تهران: ارسباران.
- حاجی‌نصرالله، شکوه. (۱۳۹۲). *سایت شورای کتاب کودک*، بازیابی شده در ۱۲ بهمن از [http:// cbc.ir](http://cbc.ir)
- علی‌شاهرودی، فروغ. (۱۳۹۲). «سلیقه مخاطبان و دیدگاه‌های تازه به متن». *روشنان*، شماره‌ی ۱۵، ص ۱۹۵.
- Bucher, K & M. L Manning (2010). "Gender And Reading preferences." <http://www.education.com>. Retrieve 12/9/2014.
- Clark, Christian & Amelia Foster (2005). "Children and Young People's Reading Habit And Preference." [http:// www.Literacytrast.org.uk](http://www.Literacytrast.org.uk). Retrieve 12/9/2014.
- Griva, Elieni & Anastasia Alvrado & Klio Semoglou (2012). "Reading Preference and Strategies Employed by Primary School Student." *Inter National Education Studies*. Vol 5. No 20. Pp 24_35.
- Howard, Vivian (2011). "The Importance Of Pleasure Reading in the Lives of Young Teens." *Journal Of Librarianship and Information Science*. 43(1). Pp46_55.
- Manuel, Jackie & Dennis Robinson (2003). "Teenage Boys, Teenage Girls And Books". *English Teaching: Practice and Critique Journal*. Vol2. No2. Pp66_77.
- Nestle Family Monitor (2003). "Young People's Attitudes Toward Reading." *Nestle Family Monitor*. No17. November 2003. <http://www.Nestle.co.uk>. Retrieve 10/2/2014.